

Friluftsliv i skolan, lika för alla?

– En kvalitativ studie om friluftslivsundervisning i innerstaden jämfört med i en mindre stad

Leo Gustafsson

GYMNASTIK- OCH IDROTTSHÖGSKOLAN
Självständigt arbete grundläggande nivå 150:2012
Idrott fritidskultur och hälsa för skolår 7-9 och gymnasieskolan Ht2012
Seminariehandledare: Bengt Larsson
Examinator: Kristjan Oddsson

Sammanfattning

Syfte och frågeställningar

Syftet med min studie var att undersöka om det förekommer skillnader i friluftsliv vad gäller innehåll och utformning beroende på en skolas geografiska läge. För att få svar på det använde jag mig av följande frågeställningar;

- Hur ser möjligheterna att bedriva friluftsliv ut på skolorna?
- Vilka svårigheter finns för att följa kursplanen utefter vilka möjligheter skolan har?
- Existerar friluftsdagar och vad innehåller de om de finns?
- Hur ser skolan på att främja friluftslivet och ge utrymme för exempelvis friluftsdagar?

Metod

Jag gjorde tre stycken halvstrukturerade intervjuer med tre olika idrottslärare. Två av intervjuerna gjorde jag på en innerstadsskola i Stockholm och en intervju på en skola belägen i en mindre stad i Mellansverige. Intervjuerna hade samma upplägg och berörde mina frågeställningar. Samtliga intervjuer bandades och transkriberades, därefter har jag tolkat och analyserat respondenternas svar.

Resultat

Resultatet visar att både de geografiska och materiella förutsättningarna skiljer sig väldigt mycket åt. Skolan i den mindre staden har mycket större möjligheter och förutsättningar till att bedriva undervisning i friluftsliv än skolan i innerstaden. Detta gör att det främst på innerstadsskolan finns svårigheter att följa kursplanen.

Friluftsdagarna är liknande på båda skolorna, både till antal och till aktiviteter. Dessutom var båda skolorna relativt nöjda med skolans vilja att ge utrymme för friluftsdagarna.

Slutsats

Slutsatsen av min studie är att skillnaderna finns beroende på vilket geografiskt läge skolan har och utformningen och innehållet ser annorlunda ut. Innerstadsskolan har sämre geografiskt läge utifrån ett friluftslivsperspektiv och kan inte undervisa i alla friluftsmomenten som skolan i den mindre staden kan. Där kan de följa kursplanen och uppnå alla mål inom friluftsliv mycket på grund av närheten till naturen

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	1
2. Bakgrund.....	2
2.1. Styrdokument i skolan.....	2
2.2. Friluftslivets historik i skolan.....	3
2.3. Friluftslivets historik.....	4
2.4. Friluftsliv som begrepp.....	5
2.5. Forskningsläge.....	6
2.6. Syfte och frågeställning.....	10
3. Teoretiskt perspektiv.....	10
3.1. Realisering.....	10
3.2. Ramfaktorteori.....	11
4. Metod.....	11
4.1. Vilken metod.....	11
4.2. Urval.....	12
4.3. Procedur.....	12
4.4. Validitet.....	13
4.5. Reliabilitet.....	13
4.6. Forskningsetik.....	14
5. Resultat.....	14
5.1. Förutsättningar på innerstadsskola.....	14
5.2. Friluftsliv i undervisningen på innerstadsskola.....	15
5.3. Friluftsdagar på innerstadsskola.....	16
5.4. Följande av kursplan samt framtid på innerstadsskola.....	16
5.5. Förutsättningar på skola i mindre stad.....	17
5.6. Friluftsliv i undervisningen på skola i mindre stad.....	18
5.7. Friluftsdagar på skola i mindre stad.....	19
5.8. Följande av kursplan samt framtid på skola i mindre stad.....	19
6. Sammanfattande diskussion.....	20
6.1. Förutsättningar.....	20
6.2. Friluftsliv i undervisningen.....	21
6.3. Friluftsdagar.....	22
6.4. Arbete utifrån kursplanen.....	23

6.5. Slutsats.....	23
6.6. Förslag på vidare forskning.....	24
Käll- och litteraturförteckning.....	25
Otryckta källor.....	25
Tryckta källor.....	25
Elektroniska källor.....	25
Bilaga 1. Litteratursökning	
Bilaga 2. Intervjuguide	

1 Inledning

Friluftsliv undervisas i den svenska skolan sedan ca 100 år tillbaka och i den senaste kursplanen får friluftsliv mer utrymme än någonsin tidigare. Trots det så visar tidigare forskning på att det inte undervisas så mycket som det borde utifrån gällande kursplaner (Larsson & Redelius:2004). Det är omöjligt att för en skola att uppnå alla mål i kursplanen om de inte tar friluftslivsdelen på ett seriöst sätt. Men för att skolan ska kunna bedriva en bra friluftslivsundervisning så krävs det att undervisningen flyttar ut i naturen.

Jag växte upp i en mindre stad på landsbygden där vi hade skogen runt hörnet varje dag vilket även speglade idrottsundervisningen i grundskolan. Vi var ofta utomhus och fick testa på moment vilka klassas som friluftsliv. Vi var ute i skogen, paddlade, orienterade och lagade mat på stormkök minst en gång varje termin. Friluftsliv har därför blivit något som ligger mig väldigt varmt om hjärtat. Men skulle det ha varit möjligt att bedriva en sådan undervisning om min skola låg i en större stad där det inte fanns en likadan närhet till naturen?

En annan sak som lever kvar i minnet från min egen skolgång är alla friluftsdagar vi hade. Det var i tidigare kursplaner obligatoriskt för skolorna att ha dessa dagar.

För att få svar på mina funderingar så gör jag denna kvalitativa studie där jag med hjälp av intervjuer med idrottslärare från en innerstadskola samt från en skola på landsbygden ska försöka få svar på om det förekommer det skillnader i friluftsliv vad gäller innehåll och utformning beroende på en skolas geografiska läge?

2 Bakgrund

2.1 Styrdokumentet i skolan

I den nuvarande kursplanen Lgr11 får friluftsliv ett relativt stort utrymme både under det centrala innehållet samt kunskapskraven.

Friluftsliv är ett av få moment som omnämns i det centrala innehållet och kunskapskravet, tillsammans med dans, orientering och livräddning (Lgr11, 53:2011). Detta visar på att skolorna måste jobba mycket med detta för att eleverna ska kunna uppnå kunskapskraven. Utifrån en jämförelse med tidigare kursplaner så har Lgr11 gett friluftslivet samt begreppet ”utevistelse” ett större utrymme. I exempelvis Lpo94 så finns friluftslivet endast kort omnämnt under *mål att sträva efter*;

”får inblickar i idrottens och friluftslivets historia samt lär känna olika former av lekar, danser och idrottsformer i olika kulturer” samt ”utvecklar kunskaper om och beredskap för handlande i nöd- och katastrofsituationer både på land, i och vid vatten”(Lpo 94, Skolverket).

Nuvarande kursplanen är uppbyggd med ett central innehåll som första del, där finns det beskrivet vad lektionerna i ämnena idrott och hälsa ska innehålla. Det centrala innehållet är uppbyggt så att det finns tre stycken rubriker som har underpunkter vilka beskriver vilka moment som ska ingå i detta område. De tre rubrikerna är; *rörelse, hälsa & livsstil* och *friluftsliv och utevistelse* (Lgr11, 2011:45).

För att visa på hur stor del av det centrala innehållet som rör friluftsliv så är detta ett utdrag ur det centrala innehållet för åk 7-9, det vill säga det som ska finnas med i undervisningen;

- Att orientera i okända miljöer med hjälp av kartor och andra hjälpmedel för positionering
- Hur olika friluftslivsaktiviteter kan planeras, organiseras och genomföras.
- Rättigheter och skyldigheter i naturen enligt allemansrätten.
- Kulturella traditioner i samband med friluftsliv och utevistelse
- Badvett och säkerhet vid vatten vintertid. Hantering av nödsituationer i och vid vatten med alternativa hjälpredskap, enligt principen för förlängda armen (Lgr11, 2011:54).

I nästa del av kursplanen finns delen som kallas kunskapskrav. Denna del är uppbyggd på liknande sätt som det centrala innehållet, skillnaden är att istället för underpunkter om vad ämnet ska innehålla så står det vad eleverna ska uppnå för ett visst betyg i varje moment. Det finns kriterier för betyg E, C och A(Lgr11, 2011:51). Exempelvis ska en elev i åk9 uppnå följande för att få ett A i slutbetyg;

*Eleven planerar och genomför friluftaktiviteter med **god anpassning** till olika förhållanden, miljöer och regler. Dessutom kan eleven med **god säkerhet** orientera sig i okända miljöer och använder då kartor och andra hjälpmedel.*(Lgr11, 2011:51)

Detta visar att i kunskapskravet har friluftslivsdelen en stor plats och skolorna måste jobba mycket med friluftsliv för att få eleverna att uppnå kunskapskraven för ett betyg.

2.2 Friluftslivets historik i skolan

För ca 100 år sedan i början av 1900-talet började de svenska skolorna att bedriva friluftslivsaktiviteter på idrottslektionerna, det fanns då inga mål inom friluftsliv som eleverna skulle uppnå så därför begränsades friluftslivet till att bli något som skedde parallellt med andra aktiviteter (Sandell & Sörlin:2008). Det var inte förrän senare under 1900-talet som friluftslivet skulle få sina egna mål.

En viktig åtgärd för den fortsatta undervisningen i friluftsliv i skolan var att det 1942 infördes obligatoriska friluftsdagar som skolorna skulle ha, skolstyrelsen skickade ut en manual på 200 sidor till skolorna där det stod beskrivet hur friluftsdagarna skulle se ut och vad de skulle innehålla (Sandell & Sörlin:2008). Skolstyrelsen motiverade varför det är viktigt med friluftsdagar på följande sätt;

”Genom regelbundet återkommande friluftsovningar skola eleverna beredas en hälsosam motvikt mot det övriga skolarbetet och bibringas intresse för härdande och stärkande friluftsliv och givas möjligheter att förvärva de kunskaper och färdigheter, som erfordras för ett ändamålsenligt utövande av friluftsverksamhetens olika grenar”(Sandell & Sörlin, 2008:107-108)

Trots att detta kan tolkas som att det skulle vara ren friluftslivsverksamhet som bedrevs på dessa friluftsdagar så stod begreppet friluftsliv under denna tidsepok fortfarande för en aktivitet som skedde utomhus, en friluftsdag kunde innehålla bollspel bara det skedde utomhus (Sandell & Sörlin:2008).

År 1950 tänkte skolpolitikerna om och började skilja friluftslivet från den vanliga idrotten, nu var inte friluftsliv bara idrott i naturen utan det började beskrivas som andra aktiviteter så som

lägerliv och vandring i terrängmiljö (Sandell & Sörlin:2008) Detta var ett viktigt steg för att få friluftslivsverksamhet till något eget inom skolvärlden.

Under perioden 1970-1990 så ökade även det miljöpedagogiska perspektivet på friluftsliv och eleverna skulle lära sig att värna om och umgås med naturen på rätt sätt (Sandell & Sörlin, 2008:114).

De senaste 100 åren har alltså tagit oss från ett obefintligt friluftsliv i skolan till idag då friluftsliv är en av de största delarna som står omnämnd i den nya kursplanen Lgr11(Lgr11:2011).

2.3 Friluftslivets historik

När man beskriver friluftslivets historia och hur det har utvecklats genom åren så finns det tre perioder som har betytt extra mycket, dessa kallas den första, andra och tredje gröna vågen.

Den första gröna vågen uppkom på 1700-talet då den schweiziske pedagogen Jean-Jacques Rousseau, tysken Johann Christoph Friedrich GutsMuths samt svensken Carl von Linné på olika sätt spred intresset för naturen för allmänheten (Larsson & Redelius:2004) Innan detta hade naturen varit något främmande för folket, men nu blev den något mer allmängiltigt. En följd av detta blev bland annat att parker anlades samt att badhus byggdes (Larsson & Redelius, 2004:174). Detta kom att kallas den första gröna vågen.

Runt 1900-talets början kom nästa revolutionerade punkt i friluftslivets historia. Under denna period bildades många föreningar som hade inriktning på friluftsliv, exempel på föreningar var; skridskoföreningar, skidföreningar och orienteringsföreningar (Larsson & Redelius:2004). Detta medföljde att folket på ett lättare sätt kunde komma ut i naturen under föreningarnas regi.

En annan viktig del i friluftslivets historia under 1900-talets tidiga år var naturen som ungdomsfostran. Detta för att få barn och ungdomar intresserade av naturen i tidig ålder. Framförallt tre organisationer med inriktning på ungdomsfostran i naturen kom att bli väldigt betydelsefulla. Den första var Friluftslivets främjandet som till en början var väldigt inriktat på skidåkning, de påstod att ett skidstarkt folk var ett patriotiskt och livskraftigt folk (Sandell & Sörlin:2008). Den andra av organisationer som kom var scoutrörelsen, som inriktade sig mycket på överlevnad, ansvar och samarbete i naturen (Sandell & Sörlin:2008). Den tredje

organisationen var 4H-rörelsen som var ett förbund med rötter i jordbruket, deras främsta mål var att skapa intresse för vård av hembygd samt kännedom om faktorer som kunde påverka skörderesultatet (Sandell & Sörlin:2008).

Föreningslivets start tillsammans med naturen som ungdomsfostran var det som senare kom att kallas den andra gröna vågen.

Den tredje och senaste gröna vågen kom på 1970-talet då intresset för miljö och naturfrågor spred sig som en löpeld genom samhället. I samband med detta bildades också nya miljörelser och många av naturfrågorna blev till politiska frågor med ett stort massmedialt intresse (Larsson & Redelius:2004). Dessa politiska frågor och debatten om hur vi kan värna om vår miljö är fortfarande aktuell och på många sätt var det denna ”tredje gröna vågen” som startade debatten. Visst går det att dra tillbaka friluftslivets historia längre, exempelvis så bedrev jägare och samlare jordbruk redan för 4-6000 år sedan (Brugge, Glantz & Sandell:2009), men uppdelningen i de gröna vågorna som startade på 1700-talet sammanfattar mer den nya moderna historien av begreppet friluftsliv.

2.4 Friluftsliv som begrepp

Friluftsliv som begrepp är något som har förändrats genom åren och någon exakt definition av vad som är friluftsliv har varit svårt att slå fast. Definitionen har också skiftat utefter vem man har frågat, allt beroende på personen eller instansens egna intressen (Larsson & Redelius:2004).

År 1999 tillsatte regeringen en friluftsgroup som kom fram med en definition vilken används officiellt även idag, den ser ut som följande;

”Med friluftsliv avses vistelse och fysisk aktivitet utomhus för att uppnå miljöombyte och naturupplevelse utan krav på prestation eller tävling.” (Statens stöd till friluftsliv och främjandeorganisationer. Kulturdepartementet. Stockholm 1999)

Denna definition har dock fått kritik, och Johnny Nilsson skriver i boken *Idrottsdidaktiska utmaningar* om vad som går att modifiera med detta begrepp för att få en så bra definition som möjligt (Larsson & Meckbach:2012). För att ta ett exempel på ett ord som skulle kunna bytas ut så är ordet *miljöombyte* överflödigt, eftersom att om en person redan bor eller vistas i

ett naturområde så behöver inte denna person ett miljöombyte för att få en naturupplevelse (Larsson & Meckbach:2012). Nilssons förslag på en ny definition blir följande;

Aktivitet och vistelse i naturmiljö i syfte att erhålla naturassocierade upplevelser samt stimulans och rekreation av psykisk och/eller fysisk art, med eller utan inslag av prestation och utan krav på tävlingsprestation(Johnny Nilsson, Idrottsdidaktiska utmaningar, 2012:142)

Den sammanfattar bra vad friluftsliv handlar om även om något kanske saknas, det är även den definitionen som jag anser passar bäst in och således den jag utgår ifrån.

2.5 Forskningsläge

År 2009 publicerade Erik Backman en artikel med namnet *Vad har idrottslärare för bild av "riktigt" friluftsliv?: Ett bidrag till diskussionen om friluftsliv undervisning och tolkningen av kursplanens mål*. Denna artikel presenterar tidigare forskning och ger en sammanställning på hur lärare i idrott och hälsa ser på friluftsliv i skolan (Backman:2009).

Metoden som används är 12 stycken kvalitativa intervjuer med idrottslärare som undervisar i grundskolan runt om i Sverige. De mellan 45-75 minuter långa intervjuerna avhandlar lärarnas syn på momentet friluftsliv samt vad som möjliggör och begränsar friluftslivundervisningen (Backman:2009).

I dessa intervjuer framkommer det fler problematiska punkter, några av dessa redovisas här nedan;

Tid; De intervjuade lärarna menar att det är svårt att hinna med friluftsliv på en vanlig lektion, utan det behövs längre lektioner (Backman, 2009:16).

Utrustning; En del av de tillfrågade hade inte den materiella utrustningen som krävs för att få någon bra friluftslivundervisning (Backman, 2009:16).

Ekonomi; Det kostar för mycket att köpa material samt att boka bussar för transport ut i naturområden (Backman, 2009:17).

Risker; Vissa menade att riskerna kan hämma undervisning då de helt enkelt tycker det är för farligt att exempelvis paddla med sina elever (Backman, 2009:17).

Geografiska läget; Några av de intervjuade menade att det i vissa fall kan vara svårare att bedriva friluftsliv i storstäder på grund av avsaknaden av naturområden.

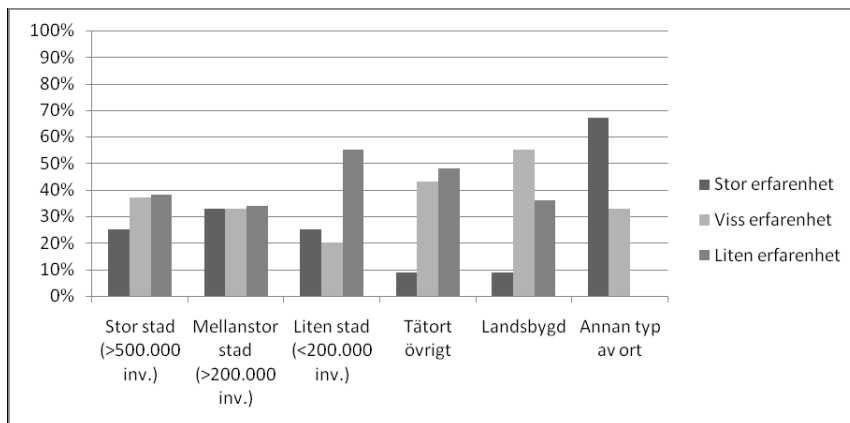
Slutsatserna som Backman drar efter denna forskning är att lärarnas svar kan förklaras utifrån vad de har för föreställningar om vad friluftsliv är och vad undervisningen ska innehålla. Det bästa kan vara att bedriva friluftslivet enklare i stadsnära miljöer för att på så sätt kunna uppnå målen enligt kursplanen (Backman:2009).

I en annan studie vid namn *En studie av GIH-studenters erfarenheter av friluftsliv och naturmiljöaktiviteter före utbildning* gjord av Eva Kraepelien-Strid & Johnny Nilsson så har de undersökt vad nyblivna studenter har för erfarenhet och förkunskaper av friluftsliv sedan tidigare (Kraepelien-Strid & Nilsson:2009).

Studien var kvantitativ och bestod av enkätsfrågor som gick ut till 96 stycken nyblivna studenter på de olika programmen vid Gymnastisk och idrottshögskolan i Stockholm, av de tillfrågade var 52 % manliga studenter och 48 % kvinnliga studenter (Kraepelien-Strid & Nilsson, 2009:8). I enkäten fick eleverna svara på frågor om definitionerna naturmiljöaktivitet och friluftsliv, utöver de personliga frågorna om kön, ålder, tidigare utbildningsort samt skolbakgrund (Kraepelien-Strid & Nilsson:2009).

I resultatet av studien har en majoritet, närmare bestämt 70 % av de tillfrågade uppgivit att de endast har en viss eller liten erfarenhet av både naturmiljöaktiviteter och friluftsliv sedan tidigare. Dessa höga siffror kan enligt Kraepelien-Strid & Nilsson påverka var nivån på undervisningen hamnar på högskolan då en stor del av den ordinarie undervisningstiden måste läggas på grundläggande friluftsliv (Kraepelien-Strid & Nilsson:2009).

Studien visar även att utbildningsorten inte har haft någon stor påverkan på elevernas tidigare erfarenheter, de som bott och studerat i en mindre ort med naturen runt i närheten har inte mer förkunskap och erfarenhet än dem som är uppväxta i en storstad eller tätort (Kraepelien-Strid & Nilsson:2009). Detta visar tabellen här nedan;

Figur 1. Studenternas erfarenheter jämfört med var de kommer ifrån (Kraepelien-Strid & Nilsson, 2009:14)

Erik Backman publicerade år 2010 en doktorsavhandling vid namn *Friluftsliv in Swedish Physical Education - a Struggle of Values: Educational and Sociological Perspectives*.

Denna avhandling handlar om friluftslivet både i vanliga skolan och under lärarutbildningen. Backman gör i avhandlingen en analys av hur friluftsliv omnämns i både centrala och lokala kursplaner samt intervjuar idrottslärare i grundskolan. Då denna studie gjordes år 2010 så är det den tidigare kursplanen Lpo94 som analyserats.

Även denna studie visar att lärare i ämnet idrott & hälsa har svårt att uppfylla kraven utifrån kursplanen (Backman:2010). Faktorer som enligt denna studie påverkar och blir ett hinder för undervisningen är tid, pengar och gruppstorlek (Backman:2010).

Studien visar även att lärare har svårt att få grepp om vad friluftsliv är för något, detta trots att staten har sin definition från 1999.

Exklusivt och vanligt friluftsliv är två begrepp som Backman diskuterar, han menar att exklusivt friluftsliv är något som bedrivs i naturen och ses som fysiskt ansträngande och kunskapskrävande medan vanligt friluftsliv är något som enkelt går att utöva i skolmiljön samt inte kräver så mycket förkunskap (Backman:2010). Vidare menar han att exklusivt friluftsliv är mer värdefullt utifrån kursplanen men att vanligt friluftsliv är lättare att bedriva i skolans miljö (Backman:2010).

Hur barns naturupplevelser ser ut i storstäder är en intressant frågeställning och 2009 så skrev Mattias Sandberg en akademisk uppsats vid namn *Barn och natur i storstaden*. Detta arbete berör området staden som uppväxtmiljö och problemet med naturbrist. Områdena där Sandberg samlade in data i var Kista som är en förort till Stockholm samt Härlanda som är en del av Göteborgs kommun (Sandberg:2009). Metoden som han använde var observationer, intervjuer med barnens lärare, gruppintervjuer med barnen samt enkäter till föräldrar (Sandberg:2009).

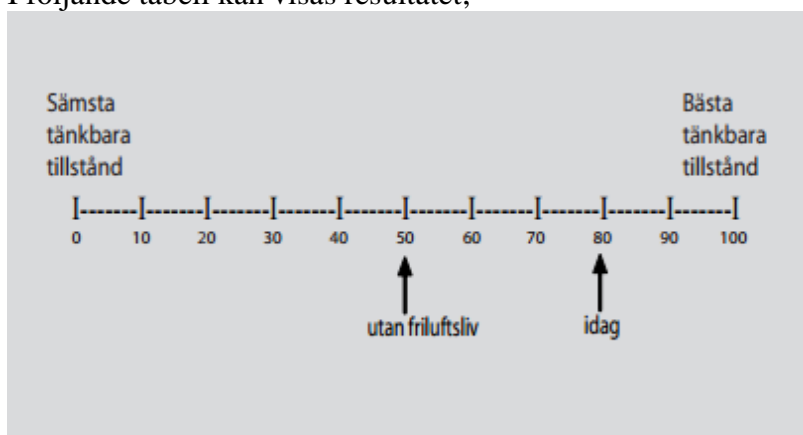
Resultat av studien visar att barnen i båda områdena har lika mycket erfarenheter av naturen, dock finns skillnaden att i Härlanda så är naturmötet oftast kopplat till fritiden till skillnad från i Kista där mötet med naturen oftast sker genom skolan. Detta kan enligt Sandberg ha att göra med närheten till naturen samt att Härlanda ses som ett mer resursstarkt område än Kista (Sandberg:2009).

En intressant del av resultatet är när Sandberg beskriver fem stycken betydelsefulla punkter för naturumgänge. Speciellt i städer är dessa punkter viktiga för att barn ska kunna komma ut i naturen. Punkterna är följande;

- **Att naturen existerar** är en given punkt, utan naturområden kan inte heller barn vistas där (Sandberg, 2009:81).
- **Föräldrarnas inställning, vanor och normer** smittar ofta av sig på barnen. Även den övriga sociala omgivningen kan här ha påverkan på barnen (Sandberg, 2009:81).
- **Skolan** Allt ifrån skolgården till innehållet på friluftsdagarna är viktiga faktorer som påverkar barnens möte med naturen (Sandberg, 2009:81).
- **Trygghet i området** Med denna punkt menas bland annat trafiken i området och hur lätt det går att ta sig ut i naturen (Sandberg, 2009:81).
- **Tid** Den kanske mest återkommande faktorn när det gäller problematik med friluftsliv, barnen kan ha fullspäckade scheman som gör att det inte finns tid till att vistas i naturen. Det blir en prioriteringsfråga (Sandberg, 2009:81).

I en nationell enkät som berörde friluftsliv och naturturism i Sverige har redaktörerna för projektet Peter Fredman, Sven-Erik Karlsson, Ulla Romild och Klas Sandell tillsammans med forskningsgruppen Friluftsliv i förändring skickat ut enkäter till 4700 slumpvis valda svenskar i åldrarna 18-75 (Fredman, Karlsson, Romild och Sandell:2007:). Enkäten rörde flera frågor om friluftsvanor varav en del handlade om de enkätsvarandes egna välmående i naturen. De tillfrågade skulle svara på följande två frågor; *Enligt din egen uppfattning, hur bra eller dåligt är ditt hälsotillstånd idag?* Samt; *Enligt din egen uppfattning, hur bra eller dåligt skulle ditt hälsotillstånd vara idag om du under det senaste året (12 månader) inte alls hade haft möjlighet att utöva friluftsliv?* (Fredman, Karlsson, Romild och Sandell, 2007:28). De svarade efter en skala som gick från 0-100 där 100 är bästa tänkbara hälsotillstånd.

I följande tabell kan visas resultatet;

Figur 2. Visar de tillfrågades egenvärderade hälsotillstånd (Fredman, Karlsson, Romild och Sandell, 2007:28).

Detta visar på att folk skulle mått mycket sämre om de inte skulle kunna vistas i naturen (Fredman, Karlsson, Romild och Sandell:2007).

2.6 Syfte och frågeställning

Syftet med detta arbete är att undersöka om det förekommer skillnader i friluftsliv vad gäller innehåll och utformning beroende på en skolas geografiska läge.

Frågeställningar som jag vill ha svar på samt som ska hjälpa mig att svara på mitt syfte är;

- Hur ser möjligheterna att bedriva friluftsliv ut på skolorna?
- Vilka svårigheter finns för att följa kursplanen utefter vilka möjligheter skolan har?
- Existerar friluftsdagar och vad innehåller de om de finns?
- Hur ser skolan på att främja friluftslivet och ge utrymme för exempelvis friluftsdagar?

3 Teoretiskt perspektiv

För att kunna tolka studien ur ett teoretiskt perspektiv så valdes två begrepp inom läroplansteorin som anses vara relevanta mot vad studien handlar om. Dessa begrepp är *realisering* och *ramfaktorteori*.

3.1 Realisering

Realisering är ett begrepp som är hämtat ur Göran Lindes läroplansteori. Efter att en läroplan fastställs så ska den verkställas ute på skolorna och begreppet realisering anspelar just på vad som sker i skolorna. Verkställandet består i lärarnas lektionsinnehåll samt elevernas verksamhet under lektionerna (Linde:2012). Linde tar i sin bok *Det ska ni veta!* upp flera aspekter som kan påverka lektionerna och därmed försvåra realiseringen av läroplanen, bland annat skriver han om Klassrumsspråk och elevernas motstånd som kan påverka. Dessa begrepp blir viktiga då kommunikationen och aktiviteten under lektionerna är de viktigaste aspekterna för realisering (Linde:2012).

3.2 Ramfaktorteori

Ramfaktorteori förklarar Linde på följande sätt; ”*läroplansforskning där relationerna mellan resultat, undervisningsförlopp och begränsade yttre betingelser studeras*”(Linde, 2012:18).

Ramfaktorer är de yttre begränsningar som påverkar undervisningen, exempel på dessa saker kan vara antal elever, tiden eller vilken utrustning skolan har (Linde:2012).

Sedan kan undervisningen även påverkas av ramar som förändras, exempelvis när vi får en ny läroplan eller nytt betygssystem och läraren måste ändra undervisningen.

4 Metod

4.1 Vilken metod?

Jag har valt att göra en kvalitativ undersökning, detta kan förklaras med att kvaliteten handlar om karaktären eller egenskaperna hos någonting. Vilket kan jämföras med kvantitativ forskning som syftar på exempelvis mängden av någonting (Widerberg:2002).

För att få fram det resultatet jag ville så valde jag att använda intervjuer som metod, detta innebär att jag som forskare använder samtalet för att få fram uppgifter och berättelser från andra. Samtliga intervjuer har varit relativt utarbetade på förhand då de flesta frågorna var förberedda innan intervjuen startade (Widerberg:2002).

Den typen av intervju som jag valde att genomföra är den halvstrukturerade intervjun då den passar utmärkt till forskning eftersom både flexibilitet och struktur balanseras vilket genererar en god kvalitet om intervjuen sköts på rätt sätt (Gillham:2009).

Några saker som är kännetecknande för en halvstrukturerad intervju är att samma frågor ställs till alla, följdfrågor ställs för att leda intervjuspersonen på rätt väg om svar inte ges på första frågan samt att alla intervjuer är likvärdiga tidsmässigt (Gillham:2009). Fler saker som är karaktäristiska för denna typ av intervju och som jag fick tänka på som intervjuare är att utveckla frågor som skiljer sig ganska mycket från varandra, detta för att slippa upprepningar av svar samt att det ska kunna täcka mer då mitt område är ganska stort. Följs detta så får varje ny fråga ett eget område, detta kan enligt Gillham vara väldigt motiverande för både försöksperson och forskare (Gillham:2008).

Denna metod passade bra för mig då jag ville intervjua flera idrottslärare personligen och höra deras syn på saker samt få berättat hur friluftsverksamheten fungerar på deras skola. Metoden var även bra för att jag kunde täcka ett stort område genom relativt korta intervjuer.

4.2 Urval

För att min studie skulle bli lyckad så var mitt urval väldigt viktigt. Det är då ett måste att man går igenom sina alternativ noggrant så att intervjuerna kan hålla den kvalité som forskaren vill ha (Repstad:2007).

Det första som gjordes var att bestämma vilka skolor som skulle väljas att genomföra intervjuerna på. Eftersom jag valt att jämföra geografiskt mellan en innerstadsskola och en skola i en mindre stad så blev valet en skola som ligger belägen i Stockholms innerstad samt en som ligger belägen i en mindre stad i Mellansverige.

Innerstadsskolan är belägen i Stockholms innerstad och är en grundskola med årskurserna 7-9, antal elever som går på skolan är 480 stycken. Jag valde denna skola för att skolan är urtypen av en innerstadsskola där det är någon kilometer till närmsta grönområde.

Den andra skolan jag har varit på ligger i en mindre stad i Mellansverige med ca 21000 invånare. Skolan som har årskurserna 7-9 är belägen en bit utanför stadens centrum och har 240 stycken elever. Denna skola har nästan bara elever som reser in med buss utifrån landsbygden.

Eftersom skolorna är valda efter en bekvämlighetsprincip så kan inte denna studie ses som representativ, men jag valde dessa då jag visste att jag lätt skulle kunna få intervjuer samt att skillnaderna mellan skolans geografiska läge är stort.

Mail skickades ut med förfrågningar om intervjuer till idrottslärarna på de båda skolorna, och tillsammans med dem som tackade ja bestämde vi en tid och plats där intervjuerna skulle ske. Totalt blev det 3 intervjuer på skolorna, två stycken på innerstadsskolan samt en på skolan i den mindre staden.

I slutet av denna studie finns en bifogad intervjuguide där frågorna som ställdes under intervjuerna finns angivna.

4.3 Procedur

Efter att ha bestämt vilka skolor som passade in i studien så började direkt jakten att hitta kontaktuppgifter till berörda lärare på skolorna. Via mail skickade jag ut förfrågningar till idrottslärarna där jag presenterade mig själv, ämnet samt lämnade en förfrågan om att ställa upp på en intervju.

När jag sedan fått svar av de idrottslärare som kunde tänka sig att ställa upp började vi att planera när intervjuen skulle äga rum, där var jag tydlig med att jag ville ses antingen på en längre rast eller efter skoldagen så att det inte skulle bli någon tidspress.

Samtliga intervjuer skedde sedan i skolornas respektive lärarrum där vi vid alla tillfällen var ensamma i rummet vilket underlättade för min inspelning. Just inspelning av intervjuerna var något som ägde rum vid samtliga intervjutillfällen då mer fokus under intervjuerna kunde läggas på intervjupersonen istället för anteckningar (Gillham:2008).

Intervju 1 och 2 på innerstadsskolan ägde som tidigare sagts rum i skolans lärarrum och de båda intervjuerna varade i ca 35 minuter. Även intervjuen på skolan i den mindre staden varade i ca 35 minuter.

Efter att samtliga intervjuer var avklarade så gjordes en transkribering av råmaterialet, vilket är när man går igenom inspelningen av banden och reproducerade intervjuen i textformat (Gillham:2008). Det som är nackdelen med transkribering är att man lätt kan förlora tonlägen ansiktsuttryck och kroppsspråk från intervjuerna, men det löstes genom små anteckningar under intervjuerna när läget var tydligt (Gillham:2008).

4.4 Validitet

Med validitetet menas hur trovärdig studien är och att det som skrivs faktiskt är saker som det finns belägg för (Gillham:2008). I mitt tycke så är validiteten ganska god i detta arbete då samtliga intervjuer skedde i intervjupersonernas egna miljö samt att det gjordes vid tillfällen där det fanns goda tidsmarginaler så de kunde slappna av utan att bli stressade på grund av tidspress.

Den faktor att jag träffat intervjupersonerna tidigare kan även det stärka validiteten då de vet vem jag är och har ett förtroende för mig som person.

För att de intervjuade idrottslärarna skulle känna tillit till min transkribering så erbjöds dom att få transkriberingen skickad via mail.

4.5 Reliabilitet

Reliabiliteten avser trovärdigheten i mätningarna som görs i en studie, exempelvis att samma resultat uppvisas vid flera mätningar. Detta tillämpas mest i kvantitativforskning där forskaren gör mätningar (Lantz:1993).

Det går inte att säga att det finns en god reliabilitet i studien skolorna är valda efter bekvämlighetsprincipen samt att det är en liten studie med få intervjuade. Så denna studie blir inte representativ för innerstadskolor och skolor i mindre städer i allmänhet.

4.6 Forskningsetik

För att allt ska gå rätt till och att ingen ska bli uthängd i detta arbete så var jag tydlig från början med att samtliga intervjupersoner och deras skolor kommer att vara anonyma. De fick även veta var detta arbete kommer publiceras. Har även varit noga med att råmaterialet från varje intervju endast finns tillgängligt för mig samt den intervjuade.

Detta är en viktig aspekt, framförallt i andra forskning där det inkluderar elever som inte är myndiga eller när känslig information berättas. Därför är det viktigt att alla forskare är medvetna som forskningsetiken där de samlar information (Widerberg:2002).

5 Resultat

5.1 Förutsättningar på innerstadsskola

När de intervjuade skulle svara på hur förutsättningarna för friluftslivet ser ut utifrån ett geografiskt perspektiv så var reaktionen liknande från båda intervjuade, nämligen att det nästintill fanns en uppgivenhet över bristen på grönområden i närheten vilka är lämpade för friluftsliv. Närmsta större park ligger en bra bit från skolan vilket gör att det tar nästan en hel lektion att ta sig dit. Ett annat problem med närmaste parken är att det är en innerstadspark och därför får den inte den riktiga skogskänslan. När orienteringsexaminationer ska genomföras så måste lektionerna flyttas ända ut till Hellasgården i Nacka naturreservat som är beläget ca en mil från skolan. Eleverna måste ta sig dit kommunalt och på grund av det långa avståndet kan Hellasgården endast användas vid friluftsdagar eller temadagar då tid finns avlagd att ta sig dit. Ett tecken på uppgivenheten som finns över miljön så är svaret som jag fick under den ena av intervjuerna talande när den intervjuade skulle vara på frågan om hur miljön kring skolan ser ut; ”*Haha det är inte direkt optimalt*”(Respondent A: Innerstadsskola) Skolgårdsmiljön var enligt de intervjuade i stort sett obefintlig då området runt skolan är uppsatt som ett torg i stadsplaneringen vilket gör att skolan inte har företräde framför andra att vistas där. Trots denna miljöproblematik så är båda de intervjuade överens om att de måste börja bedriva friluftsliv i skolans närmiljö på något sätt, även om det kan vara problematiskt. Jag frågade även under intervjuen om övriga lärare är samarbetsvilliga att ge den tid till idrotten som behövs för att ta sig till ett grönområde på en vanlig lektion och fick då följande svar;

”Nej, vi har inte lobbat så hårt för det i och för sig men dom är rätt kantiga med att ha sina egna lektioner fullt ut. Vi måste iså fall vara ute i god tid och ha en bra motevering till att åka iväg.”(Respondent B: Innerstadsskola)

På frågan om hur de materiella förutsättningarna ser ut så var svaren att det nuvarande lagret ser ganska bra ut, skolan har nyligen köpt in tält och stormkök samt att det sedan tidigare finns kåsor, knivar och yxor som kan användas till friluftsliv. Det enda problemet med materialet är att det finns i relativt liten uppsättning vilket enbart är en kostnadsfråga. Inköpen blev möjliga eftersom skolan har en ”idrottsprofil” som får en extra budget varje år.

5.2 Friluftsliv i undervisningen på innerstadsskolan

I båda intervjuerna är svaren liknande när denna fråga om hur friluftslivsundervisningen ser ut kommer upp, båda intervjuade var överens om att det är alldeles för lite friluftsliv i undervisningen.

”Om vi jämför med andra skolor så ligger vi nog under snittet sätt till hur mycket friluftsliv vi har i undervisningen. Det hamnar nästan lite i skym undan vilket naturligtvis inte är bra”
(Respondent B: Innerstadsskola)

Även om de skulle få in några få lektioner friluftsliv i den vanliga undervisningen finns det fortsatt problem när ett betyg ska sättas på elevernas prestationer.

”Sen så ska vi ju även bedöma eleverna mellan A och E, och det är inget som går att göra under någon enstaka lektion. Det behövs mer tid för det” (Respondent A: Innerstadsskola)

De båda berättade att de måste avgränsa sig i friluftslivsundervisningen till att få med det viktigaste som dem ser det, detta har lett till att det främst är simning och orientering som skolan lägger ned mest tid på inom ramen av vad som kan kallas friluftsliv.

Orienteringen är det som mest tid läggs ner på. Skolan jobbar med en progression där eleverna börjar med en stadsorientering för att sedan orientera i parker innan de till slut har en orienteringsdag vid Hellasgården. I en av intervjuerna svarade respondenten på varför det läggs så mycket tid på orienteringen;

”Orienteringen måste vi lägga stor vikt vid då vi ser att eleverna knappt kan passa kartan över Södermalm när dom kommer hit”(Respondent B: Innerstadsskola)

Vidare så ställdes frågan om hur de uppskattar elevernas förkunskaper inom friluftsliv när de kommer till skolan och ska börja åk 7, där var svaren att elevernas förkunskaper generellt sett är väldigt undermåliga.

Under den första intervjun upplyser respondenten att en klass per årskurs får åka iväg på en riktig friluftresa och testa på att sova i tält. Detta är idrottsprofilklasserna som åker ut en gång under sina år på skolan. Den intervjuade påpekade att det bästa skulle vara att alla klasser fick testa på detta, men bristen på tid och pengar hindrar dem från det.

”Alla elever skulle behöva komma ut och testa på detta, det skulle vara bra för dom att få friluftslivserfarenhet och det skulle underlätta för oss med betygsättningen. Men tyvärr är det inte möjligt idag” (Respondent C: innerstadsskola)

Lärarna på skolan är inte alls tillfreds med hur undervisningen i traditionellt friluftsliv ser ut idag, detta syns tydligt när orden ”trist” och ”synd” återkommer i samband med att vi pratade om den nuvarande undervisningen

Det teoretiska friluftslivet togs också upp under intervjuerna och där jobbar skolan mycket med bad och is vett i teorin genom skriftliga uppgifter. Respondent B säger följande;

”Eftersom att det är tufft att få tider i simhallarna och det är svårt att ta sig ut till någon sjö så får vi lösa det med teoretiska lektioner där eleverna fördjupar sin inom säkerhet vid vattnet.”(Respondent B: Innerstadsskola)

5.3 Friluftsdagar på innerstadsskolan

Respondenterna berättade att deras skola har fyra stycken friluftsdagar per läsår. Ordet friluftsdagar använder dem fortfarande trots att idrottsdagar kanske skulle beskriva dagarna bättre.

Respondenten berättade att innehållet på dessa dagar är sportaktiviteter på den första, skoljoggen på den andra, orienteringsdag på den tredje och på den fjärde traditionellt friluftsliv där eleverna kan välja mellan olika friluftslivs aktiviteter. Respondent B berättade att skolan försökte att ha vinterfriluftsliv på en av idrottsdagarna men att de fick tänka om och ta bort den på grund utav att det är svårt att få tider på skridskobanor och i skidbackar, samt att vintern är så opålitlig att det blir svårt att planera in en idrottsdag på förhand när man inte vet om det finns snö och is.

5.4 Följande av kursplanen samt framtid på innerstadsskola

Båda respondenterna nämnde i intervjuerna att det är och kommer bli väldigt svårt att följa kursplanen utifrån de förutsättningarna som finns på skolan idag. *”Att kunna bedöma elever i friluftsliv när det är näst intill omöjligt att bedriva friluftsliv är ett problem”* menar en av

lärarna när frågan kommer upp. Det är det praktiska friluftslivet som är problemet, för teori menar både går att jobba mer med, exempelvis att eleverna planerar friluftsdagar i teorin. När det gäller framtiden så är båda de intervjuade medvetna om att de måste hitta lösningar som gör att de kan följa styrdokumentet. Respondent A säger detta gällande framtiden;

”Det är mer resurser som behövs. Sen tror jag att vi lärare måste våga ta ut friluftslivet på skolgården och köra exempelvis småstationer med olika övningar. Men vi har som sagt inte kommit in riktigt i nya kursplanen, så vi har mycket jobb framför oss. Det är mycket att väga in, det är väldigt svårt.”(Respondent A: innerstadskola)

Senare påpekade hen även att det är svårt att bara gå ut med en klass och exempelvis använda stormkök utanför skolan då det ofta krävs fler än en lärare då eleverna ska hantera eld.

Till sist så påpekade respondent B att den faktor som försvårar undervisningen i friluftsliv mest förutom det geografiska läget samt material är tiden. Han menar att friluftslivsundervisning är väldigt tidskrävande och även om han skulle ”få” en lektion utav andra lärare för att ta med eleverna ut till Hellasgården så har han fortfarande andra lektioner som i så fall skulle krocka.

5.5 Förutsättningar för skola i mindre stad

Under min intervju med respondent C så berättar hen att skolan har väldigt bra förutsättningar för att bedriva undervisning i friluftsliv. Skolan har en närhet till flera grönområden och större vattendrag, vidare har även kommunen där skolan ligger anordnat med gratisbussar som skolan får ta del av. Under intervjuen berättar respondenten följande;

”Vårt materialförråd är relativt stort då en närliggande skola la ner nyligen och vi kunde få friluftslivsmaterial av dem. Så vi har tält, sovsäckar och stormkök så vi klarar oss
”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Vidare berättade respondenten om deras materialförråd inte skulle räcka till så finns det en naturskola som har ett nära samarbete med samtliga skolor i kommunen, de lånar och hyr ut material samt kan hjälpa till med friluftslivs pedagogik. Jag ber respondent C berätta mer om detta;

”Dom hjälper oss mycket både med både material och kunnande, ifall det är något som saknas så kan dem oftast hjälpa oss. Då är det bara att vi frågar så brukar det lösa sig om de inte använder materialet själva just vid tillfället. Vi har även ett samarbete så att deras duktiga pedagoger kan hjälpa oss med friluftslivs pedagogik.”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Under intervjuen så påpekade respondenten även att det finns en del gratis material att låna från olika friluftsinstitutioner inom kommunen, exempelvis har denna skola kunnat låna kåtor inför övernattningar i naturen.

5.6 Friluftsliv i undervisningen på skola i mindre stad

Denna skola har utvecklat sin undervisning efter att den nya läroplanen kom och det är tydligt i den tillfrågades svar att skolan jobbar mycket med friluftsliv. När det gäller praktiskt friluftsliv så får alla elever i åk 9 åka ut på en 24 timmars hajk där eleverna får övernatta i tält, laga mat på stormkök, paddla kanot och lära sig om allemansrätten. Respondent C berättar;

”När eleverna i åk 9 ska ut på sin hajk så är de väldigt bra förberedda eftersom att alla elever redan i åk 8 får åka ut i naturen under en dag tillsammans med naturskolan. Där de får laga mat, paddla och bedriva övrig friluftslivspedagogik”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Eleverna får således redan i åk 8 testa på friluftsliv under en dag. Övrigt friluftsliv så som orientering undervisas det mycket i och det finns en orienteringsdag schemalagd som examination varje läsår.

Om det teoretiska friluftslivet sa läraren i idrott & hälsa följande;

”Vi har ganska mycket teori som berör friluftsliv, där varje del avslutas med ett skriftligt prov. I 7an läser eleverna om is/badvett och i 8an om allemansrätt.”(Respondent C: Skola i mindre stad)

När det gäller vinterfriluftsliv så finns även på denna skola problemet att vintern är för opålitlig vilket gör det svårt att planera in vinteraktiviteter berättade den tillfrågade under intervjun.

Elevens val är något som finns på skolan jag besöker, där får eleverna välja en inriktning på något de vill lära sig mer om. Ett av alternativen att välja är NHL vilket står för natur, hälsa och ledarskap. Respondenten berättade mer om NHL;

”I nhl så jobbar vi väldigt mycket med utomhuspedagogik, det är allt från traditionellt friluftsliv till lära om vilka blommor som är fridlysta och vad som går att äta i skogen. Det blir ett bra komplement till den vanliga friluftslivundervisningen.”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Även under denna intervju så ställdes frågan deras generella uppfattningen av elevers förkunskaper och där blir svaret att den är relativt god. De flesta elever är vana med allemansrätten och vet hur man gör upp eld. Detta trodde respondenten beror på att de flesta eleverna på skolan kommer från lantliga grundskolor där förutsättningarna för friluftsliv varit goda.

Respondenten påpekade även en faktor som underlättar undervisningen;

”Jag tror vi har en fördel i att vi idrottslärare på skolan tycker det är så kul med friluftsliv. Både jag mina kollegor tycker det här är roligt och inspirerande, det underlättar. Även om jag inte är någon som bedriver överdrivet mycket friluftsliv på min fritid så uppskattar jag det mycket” (Respondent C: Skola i mindre stad)

5.7 Friluftsdagar på skola i mindre stad

Respondenten berättade att skolan har tre fasta friluftsdagar som återkommer varje år, dessa är orienteringsdagarna, en bollspelsdag där eleverna får bestämma aktivitet samt hajken för åk 9. Men skolan vill ha mer friluftsdagar och när det passar för samtliga så försöker de få in en vinterfriluftsdag där eleverna får välja mellan skridskor och längdskidor.

”Det som kan bli ett problem med friluftsdagar är att vi tar ganska mycket tid från övriga ämnen vid exempelvis övernattningsdagarna, så därför kan vi på idrotten ha svårt att få ännu mera tid för att anordna en friluftsdag. Det brukar funka ibland då övriga lärare ser det positiva i det vi gör, men det får inte bli för mycket”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Med orden ovan så belyste idrottsläraren det som hindrar dem från att ha så många friluftsdagar som dem själva skulle vilja.

5.8 Följande av kursplan samt framtid på skola i mindre stad

”Eftersom det är så stort fokus på friluftsliv i Lgr11 så har vi valt att satsa hårt på att uppfylla alla krav”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Jag uppfattar snabbt under intervjun att skolan har jobbat mycket för att kunna uppnå alla mål som finns i den nya kursplanen, en av sakerna som gjordes i ett tidigt skede var att idrottslärare från flera skolor i kommunen satte sig ner tillsammans och pratade om hur de skulle arbeta för att uppnå alla mål.

”Det var bra att sitta tillsammans med flera olika idrottslärare samt lärare från naturskolan. Detta gav oss bra idéer som vi sedan kunnat använda i praktiken”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Eftersom att Lgr11 är en relativt ny kursplan så berättade respondenten att allt inte har hunnit sätta sig helt än, men att det är på god väg. Framtiden ser ljus ut när det gäller friluftsliv i undervisningen och respondenten var även medveten om detta;

”Vi vet att vi har väldigt mycket friluftsliv om man jämför med andra skolor, och i framtiden kan vi nog utveckla detta ytterligare”(Respondent C: Skola i mindre stad)

Det enda som hämmar skolans undervisning i friluftsliv just nu är tiden, hen berättar att skolan helst av allt skulle vilja ta med eleverna till fjällen och gå på tur eller åka till Värmland och paddla men det är alldeles för tidskrävande. Resurserna finns men inte tiden.

6 Sammanfattande diskussion

I denna del av studien kommer jag att utifrån begreppen jag använder i resultatet diskutera, analysera och sammanfatta vad jag kommit fram till. Detta gör jag med hjälp av tidigare forskning, teoretiska begrepp samt mitt resultat.

Syftet med mitt arbete är att undersöka om friluftslivsundervisningens innehåll och utformning ser olika ut beroende på två skolors geografiska läge, utöver det så tittade jag även närmare på skolornas förutsättningar samt synade deras friluftsdagar.

6.1 Förutsättningar

Skolornas geografiska förutsättningar skiljer sig väldigt mycket åt, då innerstadsskolan har långt till grönområden så kan de inte åka ut till ett grönområde under en vanlig idrottslektion medan skolan i den mindre staden har flera grönområden i närheten och då lätt kan ta sig ut i skogen för att bedriva friluftsliv. Även skolans närmiljö är svårjobbad för innerstadsskolan då de saknar en skolgård som de kan vara på för att göra mindre övningar så som att testa stormkök.

De materiella förutsättningarna för de båda skolorna visar att båda skolorna har ett bra bassortiment för att kunna bedriva friluftsliv, men där skillnaden är att skolan i den mindre staden kan låna in både material och kunskap från yttre instanser. Detta gör att de har en fördel gentemot innerstadsskolan som måste betala dyra pengar för att hyra in friluftslivspedagoger eller köpa in nytt material.

Båda skolorna är överens om att de materiella resurserna är viktiga för att kunna bedriva friluftsliv i undervisningen, detta kopplas till Lindes teori om ramfaktorer där i detta fall

materialet blir en ramfaktor som påverkar skolornas undervisning (Linde:2012). Med mer material så kan skolorna enklare bedriva friluftsliv.

Nu hade båda skolorna relativt mycket material, men innerstadsskolan hade enbart råd att köpa in sitt material för att de tog pengar som var öronmärkta för deras idrottsprofil, utan den klassen så kanske inte de hade haft något friluftsmaterial. Man kan tycka att skolorna borde satsa mer pengar på friluftsliv när det nu är en så stor del av kursplanen. Visst är det väldigt dyrt, men det borde gå att prioritera på ett bättre sätt.

Resultaten i denna studie visar att geografiskt läge, pengar och utrustning är faktorer som påverkar hur vida skolorna kan bedriva en bra undervisning i friluftsliv vilket även Backman konstaterade (Backman:2009).

6.2 Friluftsliv i undervisningen

Den praktiska undervisningen i friluftsliv skiljer sig väldigt mycket åt på de båda skolorna. Innerstadsskolan har enbart en klass per år som får åka iväg på en riktig friluftresa med övernattnin, resterande klasser får nöja sig med orientering som enda inslag i det praktiska friluftslivet. Jämför man då med skolan i den mindre staden så har även de mycket orientering men i övrigt så kan de även åka på friluftresa med alla åk 9 samt arrangera hela dagar med friluftsinriktning för samtliga i åk 8. Skillnaden är stor och anledningarna till detta kan vara många. Den kan vara ramfaktorer så som material och tid eller enbart det geografiska läget som påverkar.

I vissa fall skulle en bristfällig undervisning i friluftsliv kunna ha att göra med att läraren ser det som ett för stort risktagande att ta med eleverna ut då deras egen kunskap kanske är undermålig, detta nämner Backman i sin studie (Backman:2009). Efter mina intervjuer ser jag dock tydligt att viljan och kunskapen finns men att det finns andra hinder som påverkar.

En åtgärd som innerstadsskolan är inne på är att våga ta ut friluftslivet i skolans närmiljö för mindre friluftsovnin. Detta är någon som jag ser som positivt då det skulle hjälpa skolorna att få ett bättre underlag för bedömning. Innerstadsskolan belyser att de vill vara fler än en lärare när eleverna ska använda stormkök, vilket är en aktivitet som skulle vara perfekt att göra i närmiljön. Antalet elever bli då en yttre begränsning enligt ramfaktorteorin, med färre

elever i klasserna alternativt att klassen delas upp i mindre grupper skulle leda till att en ensam lärare skulle klara att ha hand om en klass som hanterar stormkök (Linde:2012).

Teoretiskt friluftsliv är något som båda skolorna använder i undervisningen på liknande sätt, de har teoretiska lektioner med skriftliga prov. Teoretiskt friluftsliv står omnämnt i Lgr11 och jag anser jag är något som skolor i allmänhet kan arbeta mera med, speciellt i de fallen där skolan har sämre förutsättningar för praktiskt friluftsliv. Att exempelvis låta elever utforma friluftsvandringar och planera vandringar i teorin kan vara lärorikt även om det inte finns möjlighet att sedan göra det i praktiken. Detta skulle bredda elevernas kunskap och hjälpa dem att få en bild av vad friluftsliv är.

En intressant jämförelse som uppkommer under intervjuerna är att innerstadskolan uppskattar förkunskaperna hos eleverna som relativt svaga när de kommer till skolan, medan skolan i en mindre stad uppskattar förmågan som relativt god. I studien gjord av Kraepelien-Strid & Nilsson så kommer man fram till att GIH studenters förkunskaper är liknande inom friluftsliv oavsett vilket geografiskt område de är uppväxta i (Kraepelien-Strid & Nilsson:2009). Detta blir lite motsägelsefullt mot de svar som jag får under intervjuerna, men jag tror det går att förklara i att det finns andra innerstadsskolor med mycket bättre förutsättningar samt att det finns skolor i mindre städer som har sämre förutsättningar än just den som jag studerade.

6.3 Friluftsdagar

Både skolorna som jag besökte uppgav att de har friluftsdagar inlagda i undervisningen varje läsår, innerstadsskolan påpekar dock att de benämner dessa dagar som idrottsdagar.

Upplägget är liknande på båda skolorna med en orienteringsdag, en bollspelsdag samt en friluftsdag.

Båda skolorna vill även få in vinterfriluftsliv under en dag, men på grund av den opålitliga vintern så har dem svårt att planera dagarna i förväg.

Jag tror att friluftsdagar eller idrottsdagar som kanske är den riktiga benämningen är något som skolorna ska lägga ner tid på och jobba för att få. Det som dessa dagar främst genererar är ramfaktorn *tid*, eftersom båda skolorna uppger att tiden är något som hindrar friluftsliv undervisningen på de vanliga lektionerna. Under en friluftsdag så får idrottlärarna tid att exempelvis ta sig till ett grönområde och bedriva friluftsliv. Det är som både Backman och

Sandberg påpekar i sina studier, tiden är ett problemområde när det gäller friluftsupervisning i skolan.

6.4 Arbete utifrån kursplanen

Den nya kursplanen har mycket fokus på friluftsliv och det är något som båda skolorna är väldigt medvetna om, skillnaden är att skolan i den mindre staden tidigt började jobba med hur de skulle lägga upp undervisningen och har därefter hittat en linje som gör att de kan uppnå alla mål. Innerstadsskolan som har ett större jobb framför sig med tanke på deras sämre förutsättningar har inte hittat sin linje än utan vet i dagsläget inte hur de ska kunna följa upp alla mål.

Realisering av kursplanen är något som Linde tar upp inom läroplansteorin, och jag kan tydligt se att realiseringen blir svårare att genomföra när förutsättningarna är sämre. De olika ramfaktorer som påverkar undervisningen gör även att skolorna inte kan realisera det som står i läroplanen. Linde skriver om elevernas motstånd som ett av begreppen inom realisering, exempelvis att eleverna avsiktligt stör lektionerna och med det tvingar läraren att ändra i undervisningen. Just detta motstånd tror jag skulle kunna vara ett problem i friluftslivsupervisningen (Linde:2012). Att det finns lite tid för friluftsliv är ett problem, och om en grupp elever skulle bestämma sig för att störa undervisningen så skulle viktig tid kunna försvinna och undervisningen påverkas.

Även i samband med att skolorna jobbar med saker som kan bli en risk, så som stormkök där eleverna hanterar eld och brandfarlig vätska kan motståndet bli ett problem. I dessa fall gäller det att läraren och eleverna har ett bra samarbete för att minimera risken för olyckor. Just risker är något som enligt Backman kan påverka undervisningen i friluftsliv (Backman:2009). Styrdokumenten tar ingen hänsyn utifrån vilka förutsättningar skolan har, kursplanen ska följas av alla skolor oavsett om den har alla förutsättningar eller inga alls. Detta gör att innerstadsskolan i detta fall måste hitta egna lösningar som passar dem så att de till slut kan uppnå alla mål.

6.5 Slutsats

Mitt syfte var att undersöka om det förekommer skillnader i friluftsliv vad gäller innehåll och utformning beroende på en skolas geografiska läge. Utifrån mitt resultat i denna studie så finns det skillnader mellan de skolorna jag besökte. Viktigt att betona är att detta inte är

representativt för alla skolor i innerstaden och i mindre städer eftersom min studie är väldigt begränsad.

På de skolorna jag gjorde studien finns det dock stora skillnader, innerstadskolan har med sitt geografiska läge svårt att kunna följa kursplanen och undervisa i friluftsliv medan skolan i den mindre staden som har närhet till grönområden har en bra undervisning och kan utan problem uppnå alla mål.

Faktorer som påverkar skolornas undervisning förutom det geografiska läget är tid, material och pengar.

Jag ville även se om det existerar friluftsdagar, vad dessa innehåller och hur tillmötesgående resten av skolan är på att ge tid för dem och kom fram till att de ser liknande ut oavsett vilket geografiskt läge skolan har.

6.6 Förslag på vidare forskning

Eftersom denna studie var väldigt liten och endast jämförde två skolor så skulle en vidare forskning kunna jämföra fler skolor där skolorna är slumpvist utvalda och inte egenhändigt valda som i mitt fall. Det skulle även vara intressant att se detta ur ett elev-perspektiv, där man skulle kunna intervjua elever och ta del av deras uppfattning när det gäller friluftsliv i undervisningen.

Käll- och litteraturförteckning

Otryckta källor(Finns i min ägo)

Intervju med respondent A: 19/11 2012

Intervju med respondent B: 19/11 2012

Intervju med respondent C: 27/11 2012

Tryckta källor

Backman, Erik. (2004) *Friluftsliv i skolan i Mellan nytta och nöje, bilder av ämnet idrott och hälsa*. Red. Larsson, Håkan & Redelius, Karin. Stockholm: Idrottshögskolan

Brügge, Britta, Glantz. Matz och Sandell, Klas, (2007) *Friluftslivets pedagogik, För kunskap, känsla och livskvalitet*. Nacka: Liber AB

Gillham, Bill. (2008) *Forskningsintervjun, Tekniker och genomförande*. Malmö: Studentlitteratur

Lantz, Annika.(1993) *Intervjumethodik*. Lund: Studentlitteratur

Linde, Göran. (2012) *Det ska ni veta! En introduktion till läroplansteori*. Lund: Studentlitteratur

Nilsson, Johnny .(2012) *Friluftsliv – En begreppsproblematisering i Idrottsdidaktiska utmaningar*. Red. Larsson, Håkan & Meckbach, Jane. Liber

Repstad, Pål. (2007) *Närhet och distans, Kvalitativa metoder i samhällsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur

Sandell, Klas & Sörlin, Sverker. (2008) *Friluftshistoria, Från härdande friluftsliv till ekoturism och miljöpedagogik*. Stockholm: Carlsson Bokförlag

Widerberg, Karin.(2002) *Kvalitativ forskning i praktiken*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor

Backman, Erik.(2010) *Friluftsliv in Swedish Physical Education - a Struggle of Values: Educational and Sociological Perspectives*. Doktorsavhandling, sammanläggning (Övrigt vetenskapligt)

Backman, Erik. (2009) *Vad har idrottslärare för bild av "riktigt" friluftsliv?: Ett bidrag till diskussionen om friluftsliv undervisning och tolkningen av kursplanens mål*. Artikel i tidskrift (Övrigt vetenskapligt)

- Fredman, Peter, Karlsson, Sven-Erik, Romild, Ulla & Sandell, Klas. (2008) *Vara i naturen varför eller varför inte? Delresultat från en nationell enkät om friluftsliv och naturturism i Sverige*. Hämtad från Friluftsforskning.se
- Kraepelien, Eva & Nilsson, Johnny.(2009) *En studie av GIH-studenters erfarenheter av friluftsliv och naturmiljöaktiviteter före utbildning*. Gymnastik- och idrottshögskolan, GIH, Institutionen för idrotts- och hälsovetenskap
- Sandberg, Mattias.(2009) *Barn och natur i storstaden, En studie av barns förhållande till naturområden i hemmets närhet – med exempel från Stockholm och Göteborg*
Hämtad från friluftsforskning.se
- Skolverket, Läroplan för grundskolan (2011) :
<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/laroplaner/laroplaner-1.149092> (25/11-2012)
- Skolverket, Kursplaner för grundskolan(2009) :
<http://www.skolverket.se/forskola-och-skola/grundskoleutbildning/laroplaner/tidigare-laroplan-och-kursplaner/kursplaner-for-grundskolan-2000> (28/11-2012)
- www.fhi.se/Vart-uppdrag/Fysisk-aktivitet/Definitioner/ (1/12-2012)

Bilaga 1

Litteratursökning

Syfte och frågeställningar:

Syftet med detta arbete är att se om det förekommer skillnader i friluftsliv vad gäller innehåll och utformning beroende på en skolas geografiska läge.

Frågeställningar som jag vill ha svar på samt som ska hjälpa mig att svara på mitt syfte är;

- Hur ser möjligheterna att bedriva friluftsliv ut på skolorna?
- Vilka svårigheter finns för att följa kursplanen utefter vilka möjligheter skolan har?
- Existerar friluftsdagar och vad innehåller de om de finns?
- Hur ser skolan på att främja friluftslivet och ge utrymme för exempelvis friluftsdagar?

Vilka sökord har du använt?

Friluftsliv, Innerstad, landsbygd, skogen, jämförelse, idrott & hälsa, friluftsdagar, outdoor education, outdoor, recreation, hajak, geografiska skillnader, natur, naturism

Var har du sökt?

Gihs bibliotekskatalog, DiVA-GIH, DiVA-nationellt, libris, google scholar, friluftsforskning

Sökningar som gav relevant resultat

DiVA-GIH: Friluftsliv, erfarenhet
Friluftsforskning: Skolan, storstad, friluftsliv, natur

Kommentarer

För mig så funkade inte de internationella databaserna så bra då friluftsliv är något som är speciellt för oss i Norden. Jag hittade det mesta på DiVA-GIH då det fanns mycket friluftsforskning av framförallt Backman. Jag hittade även mycket bra på friluftsforskning.se

Bilaga 2

Intervjuguide

Skolans förutsättningar

Hur långt har skolan till närmsta grönområde?

Hur ser ni på möjligheterna att bedriva friluftslivsundervisning utifrån ert geografiska läge?

Hur ser materialresurserna ut?

Har du något att tillägga när det gäller skolans placering och materialförråd?

Undervisningen

Hur undervisar ni i friluftsliv?

Hur mycket undervisar ni i friluftsliv?

Vad räknas enligt dig som friluftsliv?

Finns det svårigheter utefter den nya kursplanen?

Hur ska ni få eleverna att uppnå alla kunskapskrav?

Vilka problem finns det som hindrar undervisningen i friluftsliv?

Har du något övrigt att tillägga när det gäller undervisningen i friluftsliv?

Friluftsdagar

Har ni friluftsdagar?

Vilka aktiviteter har ni på dessa?

Hur ofta har ni dem?

Vad tycker du om friluftsdagar?

Är skolan och övriga lärare samarbetsvilliga när det gäller friluftsdagar?